

ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ»

Кафедра загальноєкономічної підготовки

Опорний конспект лекцій
з дисципліни «**Макроекономіка**»
для здобувачів початкового рівня (короткий цикл)
вищої освіти
спеціальність – 071 Облік і оподаткування

2020 р.

Опорний конспект лекцій з навчальної дисципліни «**Макроекономіка**», для здобувачів початкового рівня вищої освіти (короткий цикл) спеціальність 071 «Облік і оподаткування» схвалено на засіданні кафедри загальнооекономічної підготовки протокол № 1 від «27» серпня 2020 року.

Схвалено науково-методичною комісією спеціальності, протокол №1 від «27 » серпня 2020 року.

Розробник:

Рудік Н.М. – доцент кафедри загальнооекономічної підготовки,
к.с.г.н., доцент

Рецензент:

Танклевська Н.С., доктор економічних наук, професор.

Рудік Н.М. Опорний конспект з навчальної дисципліни «Макроекономіка», для здобувачів початкового рівня вищої освіти (короткий цикл) «Молодший бакалавр» у галузі 07 «Управління та адміністрування» спеціальності 071 «Облік і оподаткування» - Херсон, ХДАУ, 2020, с.36.

Опорний конспект лекцій для здобувачів початкового рівня вищої освіти (короткий цикл) «Молодший бакалавр» спеціальність 071 «Облік і оподаткування» відповідає робочій програмі дисципліни «Макроекономіка».

Програма вибіркової навчальної дисципліни «Макроекономіка» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки молодших бакалаврів у галузі 07 «Управління та адміністрування» спеціальності 071 «Облік і оподаткування».

Предметом вивчення дисципліни є механізм функціонування та розвиток економіки на національному рівні, поведінка макроекономічних суб'єктів.

Мета дисципліни сприяти підготовці компетентних, конкурентоспроможних фахівців за спеціальністю 071 «Облік і оподаткування», надавши здобувачам систему теоретичних знань та найпростіших навичок з питань механізму функціонування національної економіки в умовах ринкових відносин.

Основні завдання вивчення навчальної дисципліни полягають у висвітленні ролі макроекономічної науки у суспільстві, розкриття її об'єкта, предмета та методології; висвітлення системи основних макроекономічних показників та індикаторів макроекономічної нестабільності; розкриття основних положень макроекономічних теорій, на які спирається сучасна макроекономічна наука та господарська практика; розгляд базових моделей економічної рівноваги; розкриття механізму основних складових державної економічної політики: фіскальної, монетарної, соціальної, зовнішньоторговельної; визначення чинників та розуміння основ моделювання економічного зростання.

Відповідно до освітньо-професійної програми здобувачі початкового рівня вищої освіти (короткий цикл) спеціальності 071 «Облік і оподаткування» повинні набути таких загальних компетентостей: ЗК03. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу; ЗК10. Здатність проведення досліджень на макроекономічному рівні; фахових компетентностей: СК01 Здатність досліджувати тенденції розвитку економіки за допомогою інструментарію макро- та мікроекономічного аналізу, робити узагальнення стосовно оцінки прояву окремих явищ, які властиві сучасним процесам в економіці; СК 07. Здатність до застосування знань податкового законодавства, розуміння чинної системи оподаткування, закономірностей у сфері фінансових відносин, держави і суб'єктів господарювання; СК10. Демонструвати розуміння вимог щодо професійної діяльності, зумовлених необхідністю забезпечення сталого розвитку України, її зміцнення як демократичної, соціальної, правової держав.

Програмні результати навчання: здобувачі мають демонструвати такі результати навчання:

ПР 01. Знати та розуміти економічні категорії, закони, причинно-наслідкові та функціональні зв'язки, які існують між процесами та явищами на різних рівнях економічних систем;

ПР07 Знати механізми функціонування бюджетної і податкової систем України та враховувати її особливості з метою організації обліку, вибору системи оподаткування;

ПР10. Усвідомлювати особливості функціонування підприємств у сучасних умовах господарювання та демонструвати розуміння його ринкового позиціонування

За результатами вивчення макроекономіки здобувачі мають **знати**: об'єкт, предмет, суб'єкти макроекономіки, її метод; ключові положення базових макроекономічних теорій; основні макроекономічні показників; індикатори макроекономічної нестабільності; методи вимірювання обсягів національного виробництва; умови формування та наслідки порушення макроекономічної рівноваги; вплив інфляції та безробіття на економічний розвиток; методи та інструменти бюджетно-податкового регулювання економічних процесів; інструменти монетарної політики та їх вплив на стан національного ринку; складові соціальної політики; фактори та механізм економічного зростання.

Вміти: вільно орієнтуватися в теоретичних та практичних макроекономічних проблемах національної економіки; аналізувати результати функціонування національної економіки; оцінювати основні макроекономічні показники та встановлювати їх взаємозалежність; через індикатори аналізувати стан, причини виникнення макроекономічної нестабільності; будувати короткострокові прогностичні моделі; оцінювати ефективність інструментарію державного регулювання соціально-економічних процесів і розуміти на ролі ринкових регуляторів.

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність (напрямок підготовки), освітній рівень	Характеристика навчальної дисципліни
		денна форма навчання
Кількість кредитів для денної - 3	Галузь знань 07 «Управління та адміністрування»	Вибіркова
	(шифр і назва)	
Змістових частин – 2	Спеціальність: <u>071 «Облік і оподаткування»</u>	Рік підготовки:
		2-й
Загальна кількість годин – 90 (денна)		Семестр
		3-й
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 3	Освітній рівень: початковий рівень вищої освіти (короткий цикл) «Молодший бакалавр»	Лекції
		30 год.
		Практичні, семінарські
		16 год.
		Лабораторні
		год.
		Самостійна робота
		44 год.
Індивідуальні завдання: год.		
Вид контролю: Іспит		

Теми лекційних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
Змістова частина 1. Макроекономіка та макроекономічний аналіз		
1	Макроекономіка як наука	2
2	Макроекономічні показники в системі національних рахунків	2
3	Ринок праці.	2
4	Товарний ринок	2
5	Грошовий ринок	2
6	Інфляційний механізм	2
7	Споживання та заощадження	2
8	Інвестиції та ВВП	2
9	Сукупні витрати і ВВП	2
10	Економічна динаміка.	2
Змістова частина 2. Державне регулювання макроекономічних процесів		
11	Держава в системі макроекономічного регулювання	2
12	Бюджетно-податкова політика в макроекономічному регулюванні.	2
13	Державний бюджет, державний борг та управління ними в системі макроекономічного регулювання.	2
14	Монетарна політика	2
15	Механізм зовнішньоекономічної діяльності. Макроекономічна політика у відкритій економіці	2
Всього.		30

Змістова частина 1. Макроекономіка та макроекономічний аналіз

Тема 1. Макроекономіка як наука.

План

1. Становлення та розвиток макроекономічної науки, її головне завдання.
2. Об'єкт, суб'єкти макроекономіки, їх характеристика.
3. Предмет макроекономіки, його специфіка.
4. Функції макроекономіки, її методологія.

Мета: сформувані у здобувачів розуміння: ролі макроекономіки як науки у суспільстві, особливостей предмету та об'єкту дослідження на макрорівні, методології досліджень.

Ключові терміни: головна суперечність суспільства, головне завдання макроекономіки, екзогенні змінні, ендогенні змінні, модель, нормативна та позитивна функція макроекономіки,.

Макроекономіка як наука започаткована у XVI ст. дослідженнями макроекономічного рівня. Француз Жан Боден у 1576 р. зростання цін (тобто інфляцію) пояснив змінами у співвідношенні між кількістю грошей і товарів.

Вільям Петті у 17 ст., вперше у світовій практиці зробив розрахунки національного доходу Англії і дослідив вплив системи оподаткування на економіку і розподіл доходів.

Франсуа Кене у XVIII ст., представник школи фізіократів, розробив модель економічного кругообігу.

Здатність ринку до саморегулювання пояснив Адам Сміт за допомогою цінового механізму

Джон Мейнард Кейнс в книзі “Загальна теорія зайнятості, процента і грошей” (1936 р.) показав, що в ринковій економіці може одночасно існувати рівновага і неповна зайнятість і економіка потребує державного регулювання.

В 70-х роках XX ст. розвиток отримали альтернативні теорії: монетаристська теорія, теорія раціональних очікувань, теорія економіки пропозиції, теорія реального ділового циклу.

Об'єктом макроекономіки є економічна система, що являє собою сукупність економічних суб'єктів, діяльність яких спирається на історично визначені форми виробничих відносин та адекватні їм механізми регулювання економічної діяльності.

Розрізняють чотири типи економічних систем: ринкова економіка вільної конкуренції, традиційна, адміністративно командна (планова) економіка, сучасна ринкова (змішана економіка), які різняться формою власності на матеріальні ресурси і механізмами регулювання економіки.

Економічна система функціонує на основі економічних відносин між її суб'єктами - чотирма секторами: домашні господарства, підприємства, держава, закордон.

Економічна діяльність держави спрямована на досягнення загальнонаціональних цілей і пріоритетів, які реалізуються через її економічну політику.

Цілями макроекономічної політики є – економічне зростання, повна зайнятість ресурсів, економічна свобода, вирівнювання диференціації в доходах, позитивний платіжний баланс, дотримання рівноваги з оточуючим середовищем

Предметом макроекономіки є механізм функціонування економіки на національному рівні.

З метою його вивчення макроекономіка виконує дві функції: позитивну і нормативну.

Головним методом макроекономіки є моделювання макроекономічних процесів.

Застосовуються різні типи моделей: графічні, табличні, схематичні, математичні.

В "моделях використовуються два типи змінних: ендогенні та екзогенні.

В макроекономіці моделі відображаються чотирма способами; алгебраїчним, графічним, табличним, бухгалтерськими рахунками.

В макроекономіці розрізняють два періоди: короткостроковий і довгостроковий..

Макроекономіка натеper інтенсивно розвивається.

Тема 2. Макроекономічні показники у системі національних рахунків

План

1. СНР її основні характеристики, методологічні принципи побудови.
2. Основні макроекономічні показники СНР.
3. Валовий внутрішній продукт.
4. Номінальний та реальний ВВП. Сутність дефлятора.
5. Економічний кругообіг, структура його моделі.

Мета: сформувати у здобувачів знання про сучасну концепцію рахівництва та основні макроекономічні показники вимірювання результатів макроекономічної діяльності, взаємозв'язки між ними.

Ключові терміни: валовий випуск, валовий внутрішній продукт, валовий національний дохід, валовий національний дохід наявний, державні закупівлі, дефлювання, інфлювання, економічні операції СНР, чистий експорт, індекс цін, інституціональна одиниця СНР, додана вартість, номінальний ВВП, реальний ВВП, система національних рахунків, чистий внутрішній продукт, економічний кругообіг

СНР це система певним чином упорядкованих, взаємопов'язаних статистичних показників та їх класифікацій, яка містить інформацію про всі господарські суб'єкти економічних відносин, про всі економічні операції пов'язані з виробництвом та розподілом доходів, нагромадженням активів, про

всі економічні активи і зобов'язання, що становлять національне багатство.

Вона дозволяє отримати інформацію про результати макроекономічної діяльності, проаналізувати та оцінити її.

Методологічні принципи (СНР):

- продуктивною є будь-яка діяльність, яка приносить дохід її суб'єктам.
- видатки на виробництво національного продукту дорівнюють доходу, одержаному від його реалізації;
- економіка перебуває в постійному кругообігу;
- має місце розмежування між рухом товарів та послуг та потоками доходів;
- розмежовуються податки на продукти та податки на виробництво;
- розмежовуються доходи та витрати на поточні та капітальні.
- інституційні одиниці групуються у сектори економіки.

ВВП – це сумарна ринкова вартість кінцевої продукції виробленої на економічній території країни, як резидентами та і нерезидентами за звітний період.

Валовий національний дохід (ВНД) — це ринкова вартість кінцевих товарів і послуг, вироблених за звітний період, за допомогою факторів виробництва, що належать резидентам певної країни, незалежно від того, де використовувались ці фактори — в країні чи за кордоном.

$VND = VBP - \text{доходи резидентам інших країн} + \text{доходи резидентів даної країни}$, або $VND = VBP + ЧПДз$; ($GNI = Y + NI_f$).

$VND_n = VND + ЧПТз$; ($GNDI = GNI + NTR_f$);

$ЧВП = VBP - A$; ($NDP = Y - A$);

$НД = VND - \text{Амортизація} - \text{Непрямі податки}$;

$НД = З + P + v + n$;

$OD = (ЗП - ВСФ) + P + ЧВ + Д + ЗД + СТв + ЧСТз$,

$БД = OD - ОП$;

$DI = C + S$ або $БД = СВ + З$.

ВВП можна обчислити трьома методами:

1) **виробничим методом**: $VBP = (ВВ - МВ) + ЧПП$,

2) **методом доходів**: $VBP = ЗП + ВПК + ЗД + ЧНП$,

3) **за видатками**: $Y = C + I + G + NX$,

Номинальний ВВП (ВВП_н) — це показник загального обсягу виробництва, який обчислюється в поточних цінах, тобто у фактичних цінах аналізованого року.

Реальний ВВП (ВВП_р) — це показник загального обсягу виробництва, який обчислюється в постійних (незмінних) цінах, тобто в цінах року, який приймається за базу.

Дефлятор ВВП можна обчислити як співвідношення номінального (ВВП_н) і реального ВВП (ВВП_р): $Ip(P) = VBP_n / VBP_r * 100\%$; $(P^Y) = Y / Y^* 100\%$
У 1972 році У. Нордхаусом та Дж. Тобіном новий макроекономічний показник – «Чистий Економічний Добробут» (ЧЕД), який враховує обмеження ВВП. Його обчислюють віднімаючи від ВВП - негативні екологічні ефекти, результати кримінальної тіньової економіки, яка виробляє антиблага, негативні

наслідки монополізації економіки та урбанізації і додаючи результати позаринкової діяльності підприємств, в тому числі і тіньової, що виробляє нормальні блага, додаючи ефекти збільшення дозвілля та підвищення якості життя.

Найпростішою є модель кругопотоку продуктів і доходів для закритої приватної економіки, яка розглядає взаємодію двох суб'єктів – домогосподарства та фірми. Вони пов'язані двома групами ринків – товарів і послуг та ресурсів.

Для закритої змішаної економіки в моделі кругопотоку продуктів і доходів розглядається взаємодія 3 суб'єктів – домогосподарства, фірми, держава.

Для відкритої змішаної економіки в моделі кругопотоку розглядається 4 суб'єкти – домогосподарства, фірми, держава, зовнішньоекономічний сектор.

У відкритій економіці з втручанням держави ВВП представляє рівняння:

$$Y = C + I + G + (E - Z).$$

Тема 3. Ринок праці

План

1. Параметри ринку праці.
2. Механізм функціонування ринку праці.
3. Державне регулювання ринку праці.
4. Зв'язок між інфляцією та безробіттям.

Мета – сформувати базові знання механізму функціонування та врівноваження ринку праці, розуміння чинників що викликають безробіття та його соціально-економічні наслідки та необхідності державного регулювання зайнятості й захисту населення.

Ключові терміни: економічно-активне населення, зайняті, безробітні, механізм ринку праці, рівень безробіття, крива Філіпса.

Згідно міжнародних стандартів розроблених міжнародною організацією праці (МОП) структура працездатного населення включає три категорії: працюючі (зайняті); безробітні; добровільно непрацюючі.

Зайняті і безробітні формують робочу силу або економічно-активне населення.

Показником використання трудових ресурсів є рівень фактичного безробіття, який являє собою відношення:

$$РБ_{\phi} = ЧБ / ЧРС \cdot 100\%;$$

Основними видами безробіття є: фрикційне; структурне; циклічне; інституціональне.

Фрикційне та структурне безробіття інтегруються в категорію «природне безробіття».

Залежно від рівня безробіття розрізняють повну та неповну зайнятість.

Якщо фактичний рівень безробіття (РБф) перевищує його природний рівень (РБп), то це свідчить про виникнення циклічного безробіття, яке викликає відставання фактичного ВВП (ВВПф) від потенційного ВВП (ВВПп).

Американський вчений Оукен емпірично виявив залежність, за якою кожний відсоток циклічного безробіття викликає 2,5 % відставання ВВПф від ВВПп.

Якщо спиратися на цей закон, то можна обчислити втрати ВВП на кожному рівні циклічного безробіття на базі таких рівнянь:

$$V = (PP\phi - P\text{B}n) * 2,5;$$

$$ВВП_n = \frac{ВВП_\phi}{100 - \epsilon} \cdot 100;$$

$$ВВП_\epsilon = ВВП_n - ВВП_\phi, \text{ де}$$

$ВВП_\epsilon$ - абсолютні втрати ВВП від циклічного безробіття

Параметрами ринку праці є пропозиція робочої сили, та попит на робочу силу.

Залежно від співвідношення між попитом і пропозицією робочої сили формується зарплата (W) і певний рівень безробіття.

Існує кілька теорій, які по-різному пояснюють механізм функціонування ринку праці.

Прихильники класичних підходів до пояснення механізмів функціонування ринку праці вважали що на ринку праці, попит і пропозиція повинні врівноважуватись за допомогою вільних ринкових цін. Основним регулятором ринку праці є зарплата, а попит і пропозиція на цьому ринку є високоеластичними щодо зарплати.

Загострення проблеми безробіття представники класичної школи пов'язували з профспілками і державою.

Дж.М.Кейнс причину неповної завантаженості економіки, а, відповідно, неповної зайнятості працездатного населення вбачав у недостатньому сукупному попиті.

Відповідно до кейнсіанської теорії держава, застосовуючи політику стимулювання сукупного попиту, може викликати збільшення попиту на ринку праці.

Часто причиною безробіття є не загальний спад виробництва, а негнучкість ринку праці. Такий стан пояснює теорія гнучкого ринку праці, згідно з якою високе безробіття виникає через невідповідність між попитом і пропозицією на ринку праці за професією та кваліфікацією робочої сили; між територіальним розміщенням вільних робочих місць та не зайнятою робочою силою..

Натепер головною умовою ефективного функціонування ринку праці є органічне поєднання ринкового механізму з державним регулюванням зайнятості.

Стимулювальна політика (збільшення сукупного попиту) у підсумку не зменшує безробіття, а лише породжує інфляцію.

Крива Філіпса описує зв'язок між безробіттям та інфляцією в короткостроковому періоді.

В довгостроковому періоді проблему зайнятості можна вирішити лише за допомогою неінфляційних методів.

Держава має застосовувати спеціальні методи впливу на ринок праці.

Тема 4. Макроекономічна рівновага товарного ринку.

План

1. Сукупний попит: економічний зміст, графічна інтерпретація та вплив цінових та нецінових чинників.
2. Сукупна пропозиція: економічний зміст, графічна інтерпретація у коротко- та довгостроковому періодах, вплив нецінових чинників.
3. Модель «AD-AS» як базова модель макроекономічної рівноваги.

Мета – формування знань про взаємодію домогосподарств та підприємств в умовах чистого ринку, структуру сукупного попиту та сукупної пропозиції, механізм дії чинників що визначають величину та рівень сукупного попиту та пропозиції, базову модель економічної рівноваги.

Ключові терміни: товарний ринок, сукупний попит, сукупна пропозиція, довгострокова крива сукупної пропозиції, короткострокова крива сукупної пропозиції, замкнута економіка, кейнсіанська модель сукупної пропозиції, класична модель сукупної пропозиції, крива сукупного попиту, цінові чинники, нецінові чинники.

Величина обсягу вітчизняної продукції, яку готові купити макроекономічні суб'єкти за кожного можливого рівня цін це — сукупний попит (AD).

Визначити його можна визначити за формулою розрахунку ВВП методом витрат: $AD = C + I + G + X_n$.

Він залежить від рівня цін на кінцеві товари та послуги. Між сукупним попитом і ціною (загальний рівень цін в економіці, або ціна ВВП) існує обернена залежність, і тому в графічній моделі крива сукупного попиту має вигляд від'ємно похилої лінії.

Сукупний попит відрізняється від однотоварного попиту. Однотоварний попит перебуває в оберненій залежності від ціни безпосередньо, а сукупний попит - опосередковано завдяки трьом чинникам: ефекту відсоткової ставки, ефекту багатства, ефекту чистого експорту (чинники цінові).

Основні нецінові фактори сукупного попиту:

– зміни в споживчих витратах (добробут населення; очікування споживача; заборгованість споживача; податки);

– зміни в інвестиційних витратах: (відсоткові ставки, зміна яких викликана, наприклад, змінами грошової маси в країні, а не зміною цін; очікувані прибутки від інвестицій; податки з підприємств; технологія виробництва; надлишкові потужності);

– зміни у витратах на чистий експорт (дохід інших країн; валютні курси);

– зміни в державних витратах.

Сукупна пропозиція (AS) – це реальний обсяг національного виробництва при будь-якому можливому рівні цін, який економіка пропонує для продажу з метою отримання прибутку. Тобто сукупна пропозиція (AS) — це пропозиція реального ВВП

Форма кривої сукупної пропозиції залежить від того, який проміжок часу аналізується — короткостроковий чи довгостроковий.

У короткостроковому періоді крива AS має висхідний характер, та має три відрізки — кейнсіанський (1), проміжний (2) та класичний (3).

Крива сукупної пропозиції в довгостроковому періоді є вертикальною.

На сукупну пропозицію впливають нецінові чинники: зміни економіко-правових норм; зміна цін на ресурси, продуктивність ресурсів, податок на прибуток та субсидії підприємствам.

Внутрішньою властивістю ринкової економіки є постійне тяжіння до рівноваги між сукупним попитом і пропозицією.

Базовою моделлю економічної рівноваги є модель «сукупний попит — сукупна пропозиція». Вона є базовою графічною моделлю для аналізу рівня цін, динаміки загального обсягу випуску, впливу різних видів економічної політики.

Стан рівноваги в економіці відповідає перетину кривих сукупного попиту (AD) і сукупного пропонування (AS), тобто $AD = AS$ або (для відкритої змішаної економіки) $C + I + G + NE = Y$.

Економічна рівновага може порушуватися як сукупним попитом так і сукупною пропозицією. Але вона також постійно відновлюється.

Відновлення рівноваги відбувається завдяки ринковому механізму. Відновлення економічної рівноваги на умовах повної зайнятості може бути невизначено тривалим та супроводжуватися великими економічними і соціальними втратами. Державне втручання в економіку дозволяє скоротити його тривалість і зменшити втрати.

ТЕМА 5. Ринок грошей.

План

1. Попит на гроші, його сутність та види.
2. Пропозиція грошей.
3. Створення грошей банківською системою.
4. Модель грошового ринку.

Мета – сформулювати знання про параметри грошового ринку, їх сутність, графічну інтерпретація, чинники що на них впливають, умови та механізм встановлення, порушення та відновлення рівноваги, значення грошового ринку в економіці.

Ключові терміни: грошова маса, грошова база, ліквідність, грошові агрегати, попит на гроші, пропозиція грошей, грошовий мультиплікатор, депозитний мультиплікатор.

На грошовому ринку економічні суб'єкти купують необхідні їм ліквідні засоби, виписуючи на себе або пускаючи в обіг короткострокові зобов'язання (банкноти), а на кредитному ринку (ринку позичкового капіталу) в обігу знаходяться довгострокові зобов'язання. Ці ринки утворюють грошово-кредитний ринок, який перерозподіляє грошову масу між окремими економічними суб'єктами для використання на поточні і довгострокові потреби.

Гроші — це загально визнаний засіб платежу, який існує в певних формах. Функції грошей: засіб платежу, міра вартості, засіб нагромадження, світові гроші.

Основні функціональні форми грошей це готівкові гроші та безготівкові гроші. Вони і формують грошовий обіг.

Готівкові гроші (С) — це паперові гроші (банкноти) і монети, випущені банківською системою які дозволяють економічним суб'єктам здійснювати витрати в бажаний момент часу.

Безготівкові гроші або банківські гроші (D)— це записи на банківських рахунках і внески в комерційних банках.

Емісію готівкових грошей законодавчо закріплено за центральним банком.

Вся сукупність усіх загально визнаних засобів платежу (готівкових та безготівкових), які випущені банківською системою і обертаються в економіці утворює грошову масу.

Залежно від рівня ліквідності, різні форми грошових активів, об'єднуються зростаючим підсумком, в окремі грошові агрегати:

M_0 = готівкові гроші (гроші поза банками);

M_1 = M_0 + поточні депозити та розрахункові рахунки;

M_2 = M_1 + строкові депозити (термінові депозити + гроші на рахунках капіталовкладень підприємств і організацій + гроші Держстраху і валютні заощадження);

M_3 = M_2 + гроші клієнтів за трастовими операціями банків.

Попит на гроші – це кількість платіжних засобів, які економічні суб'єкти бажать тримати в ліквідній формі, тобто у вигляді готівки і чекових депозитів.

Трансакційний попит M^{dt} – це кількість грошових засобів, необхідних для обслуговування всіх видів угод в економіці (купівля товарів, послуг і факторів виробництва).

Попит на гроші для угод впливає з їхньої функції виступати як платіжний засіб, тому його величина прямо залежить від реального доходу і обернено — від швидкості обертання грошей

Кількість товарів і послуг, яку можна купити за певну номінальну кількість грошей, називають реальними грошовими залишками. Просту функцію попиту на гроші записують у вигляді рівняння: $(M/P)d = k \cdot Y$ або

Реальні грошові залишки, тобто реальний попит на гроші, перебувають у прямій залежності від ВВП (доходу) і не залежить від процентної ставки

Попит на гроші за мотивом перестороги – це кількість грошей, необхідна для формування суб'єктами грошового запасу для оплати непередбачених

платежів. Цей попит залежить від обсягу непередбачених витрат і прямо пропорційний доходу, тобто $M_t^d = f(y)$

Попит на гроші за мотивом перестороги не залежать від ставки банківського відсотка, і графічно зображується вертикальною лінією, відстань якої від осі ординат визначається величиною доходу.

Попит на гроші як активи впливає з їх функції виступати засобом збереження вартості.

Отже попит на гроші як активи перебуває в оберненій залежності від відсоткової ставки і крива цього попиту має вигляд від'ємної похилої лінії.

$$\left(\frac{M}{P} \right) = L(r, \pi_e)$$

Сукупний попит - це реальна грошова маса, яка необхідна економічним суб'єктам для оплати угод та в якості активів. Функція грошового попиту:

$$M^d = L(Y, r) = kY - hr,$$

Пропозиція грошей M^s – це кількість готівкових (С) і безготівкових (D) грошей, що перебуває в обігу.

Пропозиція грошей не залежить від відсоткової ставки і визначається, контролюється та підтримується Центральним банком, відповідно монетарної політики. Тому в графічній моделі грошової пропозиції її крива має вигляд вертикальної лінії.

Рівновага на грошовому ринку досягається у точці, в якій кількість грошей, яку бажають тримати на руках економічні суб'єкти (попит на гроші) дорівнює кількості запропонованих банківською системою грошей (пропозиції).

Процес встановлення рівноваги на ринку грошей відбувається внаслідок взаємодії попиту, пропозиції і відсотка як ціни грошових ресурсів.

Нацбанк регулює грошову пропозицію через комерційні банки. Комерційні банки виконують дві основні функції: залучення грошей на депозит, надання кредитів.

Загальна норма банківських резервів визначається відносно депозитних грошей (D) за формулою:

$$rr = R/D, r = (BR/ДГ);$$

Здатність банківської системи примножувати початкову величину депозитних грошей визначається депозитним мультиплікатором: $m_d = 1/rr$.

Спрощена модель грошової пропозиції, складається лише із депозитних грошей, тобто $M^s = D$, а приріст грошей $\Delta M^s = \Delta D$.

Реально грошова пропозиція визначається за формулою: $\Delta M^s = \Delta H \cdot m_m$,

Грошовий мультиплікатор визначається за формулою:

$$m_m = \frac{1 + cr}{rr + cr}$$

ТЕМА 6. ІНФЛЯЦІЙНИЙ МЕХАНІЗМ

План

1. Інфляції, сутність, причини та види.
2. Вимірники рівня та темпу інфляції.

3. Соціально-економічні наслідки інфляції.
4. Антиінфляційна політика.

Мета: сформуванати у здобувачів розуміння інфляції як індикатора макроекономічної нестабільності.

Ключові терміни: інфляція, інфляція витрат, інфляція попиту, стагфляція, рівень інфляції, індекс Пааше, індекс Ласпейреса, темп інфляції, крива Філіпса.

В умовах ринкової економіки ВВП формується у вигляді обсягу товарів, які реалізується з використання грошей. Тому у межах національної економіки повинна встановлюватись відповідність між товарною масою і кількістю грошей, які в кожний даний момент перебувають в обігу. Якщо така відповідність порушується, то виникає інфляція.

Інфляція це переповнення грошової сфери грошовою масою не підтвердженою товарами та послугами.

Інфляція характеризує несприятливі зміни в цінах, які свідчать про виникнення певних змін у товарно-грошових відносинах і розподілі сукупного доходу.

Інфляція відображає зростання загального рівня цін у країні за певний проміжок часу (місяць, квартал, півріччя, рік).

Інфляція, її рівень зазвичай вимірюється за допомогою індексу цін.

Темп інфляції визначається як темп приросту середнього рівня цін за певний проміжок часу.

Інструментом вимірювання рівня інфляції є індекси цін: індекс Ласпейреса; індекс Пааше; дефлятор ВВП.

Рівень інфляції - показує, як змінились ціни в економіці.

Безпосередньо індекси цін є індексами інфляції і показують темп зростання цін.

Індекс Ласпейреса,

$$I_p^L = \frac{\sum p_1 g_0}{\sum p_0 g_0}$$

Індекс Пааше,

$$I_p^P = \frac{\sum p_1 g_1}{\sum p_0 g_0}$$

При вираховуванні всієї сукупності товарів, використовується дефлятор

$$ВВП_n = \frac{ВВП_\phi}{100 - \epsilon} = 100\%;$$

$$Y = \frac{p_1 g_1}{p_0 g_1}$$

За допомогою індексів цін обчислюється темп приросту цін, показником яких є темп інфляції.

Існує два способи обчислення темпу інфляції: на основі індексу цін базового періоду, який приймається за 100 % та на основі індексу цін попереднього періоду.

Темп інфляції визначається за формулою

$$TI = \frac{I^1 - I^0 \text{ цін}}{I^0 \text{ цін}} \cdot 100\%;$$

Залежно від рівня інфляції вирізняють три її види (в залежності від темпу росту цін):

помірна інфляція – зростання цін до 10% на рік,

галопуюча (стрибкоподібна) інфляція-зростання цін від 10% до 200% в рік;

гіперінфляція зростання цін до 1000% на рік і більше.

Імпортована інфляція виникає в разі підвищення цін на імпортовані товари за умови твердого валютного курсу, притоку іноземної валюти, низького курсу власної грошової одиниці.

Стагфляція - інфляція, яка супроводжується депресійною стагнацією виробництва і високим рівнем безробіття в країні (одночасне підвищення рівня цін і рівня безробіття).

За природою причин, які викликають інфляцію, її поділяють на інфляцію попиту та інфляцію витрат.

За можливостями економічних суб'єктів передбачати (прогнозувати) майбутнє зростання цін - на очікувану та неочікувану.

Інфляція попиту – спостерігається, коли сукупний попит зростає швидше за виробничий потенціал економіки.

Інфляція витрат: зростання цін викликане збільшенням витрат на одиницю продукції.

Структурна інфляція – викликана макроекономічною міжгалузеву незбалансованістю.

Згідно з кейнсіанською теорією причиною інфляції є надмірні сукупні витрати, тобто надмірний сукупний попит.

Прихильники монетаристської теорії вважають, що причиною інфляції є надмірна кількість грошей в обігу порівняно з вартістю товарів і послуг за даних цін.

Для вирішення підтримання інфляції і безробіття на низькому рівні застосовується крива Філіпса.

В сучасному варіанті кривої Філіпса інфляція знаходиться в оберненій залежності від циклічного безробіття з поправкою на очікувану інфляцію та інфляцію витрат. Тому крива має від'ємний нахил.

Існує залежність між інфляцією (I_p), номінальною процентною ставкою (i), та реальною процентною ставкою (r): $r = i - I_p$,

Рівняння Фішера: $i = r + I_p$.

Висока інфляція, викликає негативні економічні та соціальні наслідки: зниження реальних доходів населення, знецінення фінансових активів із сталим доходом, деформування відносин між позикодавцями і позичальниками, зниження мотивації до інвестування довгострокових програм, перерозподіл доходів між приватним сектором і державою, прискорюється матеріалізація грошей, знижується мотивація до праці, порушує управлінський механізм економіки.

Тема 7. Споживання та заощадження

План:

1. Споживання та заощадження як функції доходу.
2. Середня та гранична схильність до споживання та заощадження.
3. Автономне споживання та заощадження й чинники, що на них впливають

Мета - сформувані знання та розуміння як розподіляється ВВП за напрямками його використання і як це впливає на стан та динаміку національної економіки.

Ключові терміни: споживання, автономне споживання, заощадження, бісектриса, гранична схильність до споживання, гранична схильність до заощаджень, заощадження, середня схильність до споживання, середня схильність до заощадження.

Співвідношення, яке встановилося між споживанням, заощадженнями та інвестиціями, визначає стан національної економіки і її динаміку. Рівні споживання і заощадження держава може коригувати і таким чином здійснювати вплив на умови економічного зростання.

Споживання відображає видатки домогосподарств на купівлю споживчих товарів та послуг. Існує багато чинників, від яких залежить величина споживання (C), та основним є після податковий дохід (DI).

В умовах приватної економіки закритого типу, коли відсутні податки та трансферти, після податковий похід дорівнює $ВВП$ ($БД=ВВП$), тобто $DI = Y$, $БД=C+З$

Частина після податкового доходу, яка не йде на споживання це заощадження, яке є основним чинником особистих заощаджень (S):

$$S = DI - C, Z = БД - C$$

Пропорції розподілу доходу на споживання та заощадження та вимірювання залежності споживання і заощадження від після податкового доходу здійснюється за допомогою коефіцієнтів схильності до споживання і заощадження.

Середня схильність до споживання: $ССС$ (\bar{c}): $\bar{c} = C / Y_d$; $APC = C/DI$
 $ССС=C/БД$;

середня схильність до заощадження: (\bar{s}) $-\bar{s} = S/Y_d$; $APS=S/DI$, $ССЗ=З/БД$

У динамічному аналізі застосовують коефіцієнти граничної схильності до споживання (MPC) та заощадження (MPS):

- гранична схильність до споживання: $(c') : c' = \Delta C / \Delta Y_d$;
- гранична схильність до заощадження: $(s') : s' = \Delta S / \Delta Y_d$

В теорії макроаналізу якщо $DI = C+S$, $\Delta C + \Delta S = \Delta Y_d$, то $c'+s'=1$; $c+s=1$.

Вперше модель поведінки споживача побудував Дж.М.Кейнс, описавши трьома постулатами. А саме:

- гранична схильність до споживання коливається у межах від нуля до одиниці ($0 < ГСС < 1$);
- зі зростанням доходу середня схильність до споживання знижується;
- основним чинником, який визначає споживання, є поточний використовуваний дохід, а процентна ставка не відіграє важливої ролі у визначенні обсягу споживання

Проте модель поведінки споживача Дж. М. Кейнса проявляє себе в лише короткостроковому періоді.

І.Фішер та Ф. Модильяні дослідивши поведінку домогосподарств в умовах тривалого періоду, встановив, що споживач ухвалюючи свої обсяги споживання приймає до уваги і поточний і майбутній дохід.

В економічному житті споживачів існує традиційний мінімальний рівень споживання, який не залежить від доходу, а змінюється під впливом інших чинників – автономне споживання (\bar{C}). Функція споживання має вигляд:

$$C = \bar{C} + c \cdot DI \text{ або } C = \bar{C} + c \cdot Y$$

Крім після податкового (наявного) доходу на споживання і заощадження впливають інші чинники, такі як: ціни, відсоткова ставка, багатство, очікування, споживча заборгованість.

Заощадження виступають потенційним джерелом інвестицій, які більшою мірою здійснюються за рахунок позик.

Тема 8. Інвестиції та ВВП

План:

1. Інвестиції, їх роль в економіці.
2. Класифікація інвестицій.
3. Інвестиційний попит та чинники, що його визначають.
4. Зв'язок між інвестиціями та ВВП.

Мета - сформувані знання та розуміння як розподіляється ВВП за напрямками його використання і як це впливає на стан та динаміку національної економіки.

Ключові терміни: інвестиції, чинники автономного інвестування, чистий прибуток, мультиплікатор інвестицій, моделі інвестиційного попиту, інвестиційна функція, очікувана норма чистого прибутку, чисті інвестиції, валові інвестиції, коефіцієнт амортизації.

Інвестиції є найбільш динамічним компонентом сукупних витрат.

У короткостроковому періоді вони впливають на рівень виробництва через зміни в сукупному попиті.

В довгостроковому періоді вони впливають на капіталоутворення, що змінює рівень потенційного ВВП.

Інвестиції – економічні ресурси що спрямовуються на відновлення зношеного капіталу і розширення основного для збільшення обсягів виробництва з метою одержання прибутку.

Інвестиції розподіляються на три основні групи: інвестиції в основний капітал (капіталовкладення в основні виробничі фонди); в житлове будівництво; на збільшення запасів.

За структурою і напрямками використання інвестиції поділяють на валові інвестиції та чисті інвестиції.

Базове рівняння для визначення потреби в валових інвестиціях за умов розширеного відтворення: $VI = K_{t+1} - (1-d) K_t$

За зв'язком з динамікою національного виробництва розрізняють: автономні інвестиції; індуковані інвестиції (залежать від динаміки національного доходу і є його функцією).

Джерелом інвестицій є сукупні заощадження вони включають приватні заощадження та заощадження держави. Приватні заощадження це заощадження фірм і домогосподарств. Державні заощадження є різницею між податковими надходженнями і державними видатками.

Найкращі умови інвестування складаються, за рівноваги між заощадження та інвестиціями $S = I$. Основним чинником, що зрівноважує інвестиції та заощадження є реальна процентна ставка.

Інвестиції – спадною $I = f(r)$.

Мотиваційним чинником інвестиційного попиту є чистий прибуток (NP). Він менший валового прибутку (GP), отриманого від реалізації інвестиційного проекту, на величину податку на прибуток (TP) та затрат на інвестиції, які пов'язані зі сплатою відсотків за використання інвестиційних коштів ($I*r$).

Попит на інвестиції має місце лише тоді, коли $NP > 0$. Якщо $NP < 0$, то інвестиційний попит не виникає.

Чинником, що впливає на інвестиційний попит є відсоткова ставка. Чим вища відсоткова ставка тим менший інвестиційний попит. Обсяг попиту на інвестиції є оберненою функцією від ставки проценту: $I = f(r)$. Крива інвестиційного попиту має вигляд від'ємно похилої лінії.

На інвестиційний попит впливають такі фактори: обсяг виробництва, витрати на капітал, дохід ($BBП$), податок на прибуток, очікування на майбутнє, стійке зростання попиту на товари та послуги, розвиток науково-технічного прогресу.

Інвестиції, які, змінюються від дії інших чинників є автономними інвестиціями (\bar{I}). Інвестиційна функція має вигляд:, $I = \bar{I} - br$

Інвестиції є найбільш динамічним чинником ВВП і вони впливають на ВВП не пропорційно, а помножено (мультиплікативно).

Мультиплікатор, який враховує вилучення лише в формі заощаджень це простий мультиплікатор, а який враховує всі форми вилучень (заощадження, податки, імпорт) складний мультиплікатор.

Зміна інвестиційних рішень є основним чинником, що впливає на коливання економічної активності – обсяги ВВП, рівень зайнятості, рівень інфляції.

Тема 9. Сукупні видатки та економічна рівновага.

План:

1. Визначення рівноважного ВВП на основі методу "видатки-випуск".
2. Визначення рівноважного ВВП методом "вилучення-ін'єкції".
3. Рівноважний ВВП в умовах різного рівня зайнятості

Мета сформувані у здобувачів розуміння умов за яких забезпечуються виробництво рівноважного ВВП в умовах повної та неповної зайнятості.

Ключові терміни: вилучення, заплановані інвестиції, ін'єкції, фактичні сукупні витрати, заплановані сукупні витрати, сукупні витрати, інфляційний розрив, метод «видатки - випуск», метод «вилучення - ін'єкції», незаплановані інвестиції, рецесійний розрив.

Рівноважний *ВВП* має місце тоді, коли сукупна кількість виробленої продукції (*ВВП*) дорівнює сукупній кількості продукції, яку економіка має намір купити.

Базовою моделлю економічної рівноваги є модель «сукупний попит - сукупна пропозиція».

Рівновага має місце за умови, коли сукупний попит = сукупній пропозиції, $AD=AS$.

За сукупним попитом стоять сукупні витрати, а за сукупною пропозицією - вироблений ВВП.

В реальному економічному кругообігу рівновага забезпечується тоді, коли економіка витрачає стільки, скільки необхідно для закупівлі виробленого ВВП.

Рівноважний рівень національного виробництва — це такий його обсяг, якому відповідають сукупні видатки, достатні для закупівлі усієї продукції, виготовленої у поточному періоді.

В економіці мають місце заплановані сукупні витрати, які є грошовим еквівалентом сукупного попиту, та фактичні сукупні витрати, які не завжди можуть збігатися із запланованими і ВВП, як правило, відхиляється від запланованих сукупних витрат.

Сукупні витрати (*СyB*), що відповідають ВВП включають: споживчі витрати, валові інвестиції, чистий експорт, державні закупівлі.

Для аналізу впливу зміни сукупних видатків на стан національної економіки, застосовують два методи до визначення економічної рівноваги (рівноважного ВВП): «видатки — випуск» (ґрунтується на зіставленні сукупних видатків і реального ВВП) та «вилучення — ін'єкції» (ґрунтується на зіставленні вилучень із потоку «видатки — доходи» та ін'єкцій до цього потоку)

Метод «видатки — випуск», спирається на тотожність сукупних видатків (E) і ВВП, що його економіка пропонує для продажу. В умовах закритої приватної економіки, ця тотожність описується формулою:

$$Y = E \quad \text{або} \quad Y = C + I \quad \text{ВВП} = C_y B \quad \text{ВВП} = C B + B I.$$

За цих умов сукупні видатки співпадають з запланованими видатками (які плануються всіма покупцями для задоволення своїх платоспроможних потреб).

Насправді сукупні видатки у процесі економічного кругообігу, зазвичай, не збігаються з ВВП. Проявляється балансуєча роль незапланованих інвестицій в економіці, і сукупні видатки ($E \pm I'$) завжди дорівнюють ВВП:

$$Y = E \pm I', \quad \text{ВВП} = C_y B \pm B I_{нз}$$

Метод «вилучення — ін'єкції» базується на тому, що в економічному кругообігу постійно мають місце вилучення або ін'єкції. Економічна рівновага існує лише за умов, коли вилучення дорівнюють ін'єкціям.

Вилучення - це такі форми розподілу поточного ВВП, які не спрямовуються на його закупівлю.

Ін'єкції здійснюються у формі - державних закупівель, інвестицій та експорту.

Рівновага в економіці забезпечується лише за умов, коли сума вилучень дорівнює сумі ін'єкцій.

Умовою моделі економічної рівноваги є рівність:

$$S = I, \quad \text{де } I \text{ — заплановані інвестиції.}$$

А рівноважний ВВП це ВВП, який забезпечується в умовах рівноваги між заощадженнями та інвестиціями. Має місце співпадіння планів домогосподарств стосовно заощаджень з планами підприємств стосовно інвестицій.

Фактичні інвестиції, як правило, відхиляються від запланованих на величину незапланованих інвестицій і дорівнюють $I \pm I'$ або $V_{п} + V_{нз}$.

Обидва методи визначення рівноважного ВВП показують що його обсяг залежить від величини запланованих сукупних витрат. Залежність зміни обсягу рівноважного ВВП у разі зміни величини запланованих сукупних витрат є помноженою (мультиплікативною).

ВВП створює постійні коливання навколо свого рівноважного рівня це приводить до виникнення рецесійних та інфляційних розривів.

Рецесійний розрив – це величина, на яку повинні зрости сукупні витрати для того, щоб підвищити рівноважний рівень доходу до його потенційного рівня. Для обчислення рецесійного розриву користуються формулою:

$$+\Delta \bar{E} = \frac{Y_p \cdot P - Y}{m_b}$$

Інфляційний розрив – це величина, на яку повинні скоротитися сукупні

витрати для того, щоб наблизити рівноважний дохід до його потенційного рівня.

Визначається:

$$-\Delta \bar{E} = \frac{Y_p - Y}{m_e}$$

Ідеальним є варіант, коли заплановані сукупні витрати дорівнюють потенційному ВВП. Тоді в економіці досягається короткострокова і довгострокова рівновага та забезпечується повна зайнятість.

ТЕМА 10 ЕКОНОМІЧНА ДИНАМІКА

План

1. Циклічність як форма економічного розвитку.
2. Економічний цикл та його фази, види циклів.
3. Економічне зростання, суть та прояви.
4. Типи та фактори економічного зростання
5. Модель Солоу в поясненні економічного зростання.

Мета: сформувати у здобувачів розуміння циклічності як форми економічного розвитку ринкової економіки; знання механізму, причин нестабільності, індикатори макроекономічної нестабільності; знання про механізм досягнення динамічної рівноваги у довгостроковому періоді за умови збільшення виробничих потужностей і зайнятості населення

Ключові терміни: циклічність, економічний цикл, економічне зростання, економічний розвиток, модель Солоу, залишок Солоу, модель Харрода-Дамара, економічне зростання, економічний розвиток, золоте правило нагромадження, залишок Солоу, гранична продуктивність праці, гранична продуктивність капіталу.

Ринковій економіці властива нестабільність. Проходження економікою періодично повторюваних станів відхилення від рівноваги, що виражаються у зростанні обсягів національного виробництва або їх скороченні, називається циклічністю.

Економічний цикл характеризується зміною показників економічної активності (темрів зростання ВВП, загального обсягу продажу, загального рівня цін, рівня безробіття, завантаження виробничих потужностей).

Напрями і ступінь змін даних показників формують економічну кон'юнктуру, тому досить часто економічні цикли називають кон'юнктурними

В економічному циклі виділяють чотири фази:

- криза (або спад, рецесія);
- депресія (або застій, дно);
- пожвавлення;
- піднесення (або зростання, або бум).

Вихідна фаза економічного циклу – криза, всі наступні фази відновлюють його.

Фаза кризи характеризується погіршенням показників - відбувається падінням цін, скороченням обсягів виробництва, зниженням ступеня завантаження виробничих потужностей, і, як наслідок, збільшенням безробіття.

Друга фаза (депресія) починається тоді, коли спад доводить обсяги виробництва до найменшого рівня і вирівнює його із пониженим сукупним попитом, внаслідок чого безробіття досягає найбільших масштабів.

Фази пожвавлення і піднесення (третя і четверта) характеризуються зростанням виробництва, зростанням цін, підвищенням ступеню завантаження виробничих потужностей, зниженням рівня безробіття.

В період піднесення (найвища точка ділового циклу) обсяг виробленої продукції перевищує передкризовий рівень та досягає нового максимуму в межах даного циклу, має місце повна зайнятість.

Короткі або цикли Китчина - коливання ділової активності 3-4 роки.

Середні або цикли Джаглера - коливання ділової активності 7-11 років.

Великі (довгі) - періодичність 40-60 років, відхилення від рівноваги всередині технологічного способу виробництва.

Причини циклічних коливань:

- великі технічні нововведення;
- політичні перевороти, різка трансформація соціально-економічної системи, війна та інші випадкові події системного характеру;
- помилкові рішення в грошово-кредитній політиці;
- різкі зміни в зовнішніх умовах функціонування національної економіки.

Основними індикаторами фази циклу служать: рівень зайнятості, рівень безробіття, обсяг випуску.

Економічне зростання — це довгострокова тенденція збільшення потенційного рівня виробництва за умов повної зайнятості.

Економічне зростання це збільшення обсягів виробництва товарів і послуг, тобто збільшення реального ВВП.

Економічний розвиток відбиває збільшення обсягів виробництва, а головне здатність економіки за рахунок цього підвищувати якість життя населення.

Для визначення рівня економічного розвитку країни використовують показники: валовий внутрішній продукт на душу населення; показники ефективності функціонування економіки, що обчислюються на підставі ВВП; виробництво та споживання основних видів продукції на душу населення (рівень розвитку окремих галузей); рівень та якість життя населення.

Економічне зростання є функцією певних чинників: збільшення обсягів факторів виробництва (земля, праця, капітал); підвищення рівня їхньої ефективності (продуктивності), технічний прогрес.

Макроекономічні фактори економічного зростання: фактори пропозиції, фактори попиту, фактори розподілу.

Фактори пропозиції: кількість і якість природних ресурсів; кількість і якість трудових ресурсів; обсяг основного капіталу (основні фонди); нові

технології — науково-технічний прогрес; рівень розвитку підприємницьких здібностей в суспільстві.

Фактори попиту: податковий тиск; ефективність кредитно-банківської системи; зростання споживчих, інвестиційних та державних витрат; розширення експортних поставок.

Фактори розподілу: перерозподіл виробничих ресурсів у економіці; діюча система розподілу доходів.

Залежно від того, які чинники викликають збільшення обсягів виробництва, розрізняють три форми економічного зростання: екстенсивне, інтенсивне, змішане.

Інтенсивний — збільшення виробничого потенціалу шляхом вдосконалення техніки і технології.

Екстенсивний — збільшення виробничих потужностей внаслідок збільшення кількості використовуваних факторів виробництва.

Фактично обсяг виробництва збільшується на основі певного поєднання екстенсивного та інтенсивного типів економічного зростання тобто змішаний.

Рей Харрод і Євсей Домар запропонували модель економічного зростання де головну роль в економічному зростанні відіграють інвестиції як компонент сукупного попиту і як засіб нагромадження капіталу та збільшення виробничого потенціалу економіки.

У моделі Харрода — Домара джерелом інвестування є заощадження, які залежать від доходу (ВВП) і норми заощаджень ($S = s \cdot Y$).

Ендогенні теорії економічного зростання крім праці і фізичного капіталу ураховуються чинники, від яких залежить продуктивність праці: людський капітал, витрати на науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи, державне регулювання.

Модель Солоу – це теоретична концепція, що відображає механізм впливу накопичення капіталу, приросту населення та технічного прогресу на економічне зростання.

Для вимірювання впливу технічного прогресу на продукт, Солоу запропонував застосовувати показник сукупної продуктивності факторів, який модифікує виробничу функцію:

$$Y = AF(K, L),$$

де A — сукупна продуктивність факторів.

З урахуванням усіх факторів темп приросту продукту визначається за формулою:

$$\frac{\Delta Y}{Y} = a \frac{\Delta K}{K} + (1-a) \frac{\Delta L}{L} + \frac{\Delta A}{A}$$

Внесок сукупної продуктивності факторів у зростання продукту ($\Delta A/A$) отримав назву «залишок Солоу».

Не зважаючи на зазначені недоліки, неокласична модель Р. Солоу є базовою для новітніх досконаліших моделей економічного зростання.

ЗМІСТОВА ЧАСТИНА 2.

Державне регулювання макроекономічних процесів

Тема 11. Держава в системі макроекономічного регулювання

План

1. Кейнсіанська теорія як теоретична база державного регулювання.
2. Роль держави в економічному кругообігу.
3. Вплив держави на параметри економічної рівноваги.
4. Альтернативні теорії макроекономічного регулювання: монетаристська, раціональних очікувань, теорія економіки пропозиції.

Мета: сформувати у здобувачів розуміння необхідності державного втручання в економіку, методів його здійснення та ролі держави.

Ключові терміни: граничний коефіцієнт податків, державні заощадження, кейнсіанська теорія, національні заощадження, приватні заощадження змішаної економіки, чисті податки, монетаристська теорія, теорія раціональних очікувань, теорія економіки пропозиції.

Основним регулятором змішаної економіки є ринок.

Ринковий механізм об'єднує виробників і споживачів в єдину економічну систему; підпорядковує виробництво суспільним потребам у формі платоспроможного попиту; сприяє ефективному розподілу ресурсів; примушує підприємців застосовувати найбільш ефективні комбінації використання обмежених ресурсів; сприяє розробці та впровадженню найбільш ефективних технологій; із товарного виробництва вибувають ті господарські суб'єкти, результати діяльності яких не відповідають умовам ринкової конкуренції.

Ринок не володіє досконалим механізмом, здатним протистояти економічній нестабільності; реагує лише на індивідуальні платоспроможні потреби людей; не має механізмів, здатних забезпечувати людей суспільними благами; не може протистояти впливу монопольних утворень; взаємодія через ринковий механізм породжує негативні побічні наслідки (зовнішні ефекти).

Обмеження ринкового механізму можуть бути компенсовані за допомогою державного втручання в економіку.

Функції держави спрямовані на регулювання економіки: розробка політики соціально-економічного розвитку країни; формування правових засад функціонування економіки; захист конкуренції.

Державне регулювання економіки в умовах розвинутого ринку - це втручання держави в передумови та побічні наслідки функціонування ринкового механізму.

В макроекономічному регулюванні держава виконує перерозподільчу функцію в економіці. Держава виконує стабілізаційну функцію в економіці..

Представники класичної теорії вважали, що завдяки регулювальному потенціалу ринку державне невтручання є найліпшою економічною політикою.

Класична теорія набула подальшого розвитку в сучасних теорія. Зокрема монетаристська теорія доповнює класичну тим, що надає грошам роль

вирішального чинника, від якого залежить обсяг ВВП у короткостроковому періоді і рівень інфляції - у довгостроковому.

Теорія раціональних очікувань до інструментів регулювання економіки додає очікування людей, які, використовуючи інформацію, приймають раціональні рішення, спрямовані на підтримання економіки в стабільному стані.

Дж. Кейнс, на відміну від представників класичної школи, стверджував, що рівновага сукупного попиту та сукупної пропозиції може встановлюватись на рівні, що є незадовільним з точки зору зайнятості та сукупного обсягу виробництва.

Дж. Кейнс запропонував збереження ринкового механізму в мікроекономіці за умови доповнення його державним регулюванням на макроекономічному рівні.

Основним завданням макроекономічної політики держави він вважав стимулювання сукупного попиту.

Теоретичною основою стабілізаційної політики виступає саме кейнсіанська теорія, за якою об'єктом стабілізаційної політики має бути сукупний попит, а основними її елементами - фіскальна та монетарна політика.

Прихильники теорії пропозиції, пояснюють кризи проблемами, що виникають у самому процесі виробництва.

У сучасній змішаній економіці держава виконує активну роль, а уряд в економічному кругообігу виконує три функції: здійснює на відповідних ринках закупівлю ресурсів та продуктів і несе пов'язані з цим витрати; забезпечує домогосподарства і підприємства суспільними благами, тобто фінансує освіту, охорону здоров'я, науку, культуру, армію тощо; отримує від домогосподарств і підприємств податки, за рахунок яких фінансуються суспільні блага.

Роль держави в системі макроекономічного регулювання показує модель економічного кругообігу за участю уряду.

Економічна рівновага визначається за формулою - $Y = C + I + G$.

Економічна рівновага за методом «вилучення — ін'єкції» та за методом «видатки — випуск» кореспондуються $Y - T - C + T - G = I$, після скорочень маємо формулу: $Y = C + I + G$.

У сучасній економічній літературі роль держави в умовах ринкової економіки зводиться до виконання нею трьох основних функцій: законодавчої, розподільчої та стабілізуючої.

Економічні функції держави впливають з недосконалої ринкової системи господарювання. Держава намагається виправляти недоліки ринку, застосовуючи свідоме регулювання економіки.

Тема 12: Фіскальна політика в макроекономічному регулюванні

План

1. Фіскальна політика: сутність, види та інструменти.
2. Дискреційна та автоматична фіскальна політика. Ефект гальмування динаміки ВВП.

3. Фіскальна політика з урахуванням пропозиції. Крива Лаффера.

Мета - формувати знання сутності, функцій, механізму фіскальної політики, її зв'язку з державним бюджетом, їх взаємовпливу.

Ключові терміни: автономні чисті податки, автоматичні чисті податки, автоматична фіскальна політика, дискреційна політика, крива Лаффера, мультиплікатор податків.

Фіскальна політика це сукупність заходів держави у сфері оподаткування та державних видатків з метою цілеспрямованого впливу на соціально-економічний розвиток країни.

Функції фіскальної політики: перерозподіл національного доходу; вплив на стан господарської кон'юнктури; накопичення коштів для фінансування соціальних програм. Вона буває двох видів: дискреційна і автоматична.

Дискреційна фіскальна політика — це свідома маніпуляція урядовими витратами і доходами, яка здійснюється на підставі державних рішень (парламенту і уряду) з метою цілеспрямованого впливу на реальний обсяг виробництва, безробіття та інфляцію.

Дискреційна фіскальна політика застосовує два інструменти. Перший — державні закупки, другий — чисті податки.

Зазначені фіскальні засоби впливають на доход мультиплікативно, в умовах змішаної економіки закритого типу виникає складний мультиплікатор видатків. Формула складного мультиплікатора видатків:

$$M_b = 1 / (1 - GSS(1 - GKП))$$

$$m_b = \frac{1}{1 - c(1 - t)}$$

Мультиплікатора податків M_t , (m_t):

$$m_t = m_b \cdot c = \frac{c}{1 - c(1 - t)}$$

Держава може застосовувати фіскальні засоби і одночасно тоді зміна доходу визначається за формулою:

$$\Delta Y = \Delta G \cdot m_e - \Delta T \cdot m_t$$

Фіскальна політика на умовах збалансованого бюджету породжує мультиплікатор збалансованого бюджету:

$$m_b \frac{\pm \Delta Y}{\pm \Delta B} = m_b - m_t$$

Частина податків і трансфертів не залежить від доходу їх називають автономними.

Але переважна частина податків та деякі трансферти змінюються автоматично в разі зміни доходу.

Згідно з теорією економіки пропозиції зниження податків посилює мотивацію до праці, підвищує рівень заощаджень і прибутковість інвестиційних проектів, як результат забезпечує більше зростання обсягу

виробництва і нижчий рівень інфляції порівняно з результатами збільшення сукупного попиту.

Прихильники теорії економіки пропозиції вважають що нижчі податкові ставки можуть бути сумісні з попередніми і навіть зі збільшеними податковими надходженнями.

Згідно з кривою Лафера, якщо оподаткування є надмірним, то зниження податків до оптимального рівня здатне стимулювати зростання обсягів виробництва і одночасно забезпечувати збільшення податкових надходжень, що виключає можливість виникнення бюджетного дефіциту.

Крива Лафера є гіпотезою, її практичне застосування вважається значним ризиком.

Роль держави полягає в тому, що вона впроваджує в економіку певну систему податків і трансфертів, якою визначається рівень залежності податкових вилучень від доходу.

Ефект гальмування залежить від того, наскільки податки зменшують мультиплікатор витрат.

Ефект гальмування динаміки виробництва (ΔY_a), викликаного автоматичними чистими податками, можна визначити:

$$\Delta Y_a = \Delta \bar{E} \left(\frac{1}{1-c} - \frac{1}{1-c(1-t)} \right)$$

В умовах інфляції в наведеній формулі слід також врахувати індекс цін.

Тема 13: Державний бюджет, державний борг та управління ними в системі макроекономічного регулювання.

План

1. Фіскальна політика та державний бюджет.
2. Дефіцит бюджету та джерела його усунення
3. Зв'язок між стабілізаційною і бюджетною функціями фіскальної політики.
4. Державний борг.

Мета - формувати знання сутності фіскальної політики, її зв'язку з державним бюджетом, їх взаємовпливу.

Ключові терміни: автономні чисті податки, автоматичні чисті податки, стабілізаційна фіскальна політика, бюджетна фіскальна політика, крива Лафера державний борг.

Фіскальна політика пов'язана з державним бюджетом. Будь-який вплив фіскальної політики на дохід зумовлює одночасно певні зміни в державному бюджеті. Фіскальна політика одночасно реалізує і певну бюджетну функцію.

Головною метою фіскальної політики є стабілізація економіки. Цій меті підпорядковується і державний бюджет.

Регулюючи структуру і співвідношення між окремими частинами державного бюджету, фіскальна політика впливає одночасно на економічний розвиток і стан державного бюджету.

У залежності від фази економічного циклу фіскальна політика викликає неоднакові бюджетні наслідки. Так, під час падіння виробництва ефективною слід вважати експансіоністську політику. Наслідком такої політики є виникнення бюджетного дефіциту або його збільшення.

Під час інфляційного зростання ефективною є стримуюча фіскальна політика, яка викликає скорочення бюджетного дефіциту або виникнення бюджету з надлишком.

На стан державного бюджету впливають також циклічні коливання в економіці.

З метою розмежування впливу на стан державного бюджету дискреційних фіскальних заходів і циклічних коливань розрізняють фактичне і потенційне бюджетне сальдо.

Стан державного бюджету визначається за допомогою бюджетного сальдо (BS), яке обчислюється за формулою: $BS = T - G$. $BS = ЧП - ДЗ$

Розрізняють фактичне, потенційне і циклічне бюджетне сальдо.

Фактичне бюджетне сальдо характеризує стан державного бюджету в умовах фактичного рівня зайнятості обчислюється на базі фактичного доходу за формулою:

$$BS = Y \cdot t' - G,$$

$$BS_{\phi} = (ВВП_{\phi} \cdot СКП) - ДЗ$$

Потенційне бюджетне сальдо обчислюють за формулою $BS_p = Y_p \cdot t' - G$.

Циклічне бюджетне сальдо обчислюється за формулою: $BS_c = BS - BS_p$.

Зв'язок між стабілізаційною і бюджетною функціями фіскальної політики ставить державу перед необхідністю вибору: стабілізація економіки чи збалансування бюджету. Вирішення цієї альтернативи залежить від концепції регулювання державного бюджету.

Суперечність між стабілізаційною і бюджетною функціями може бути вирішена лише на основі принципу пріоритетів.

Головною функцією фіскальної політики має бути стабілізація економіки, а державний бюджет повинен виконувати роль інструмента її досягнення.

Фіскальна політика припускає можливість утворення бюджетного дефіциту.

Бюджетний дефіцит — це перевищення витрат бюджету над його доходами.

Існує боргове і грошове фінансування бюджетного дефіциту.

Боргове фінансування бюджетного дефіциту здійснюється за рахунок внутрішніх та зовнішніх позик.

Боргове фінансування має два недоліки — виникає державний борг, який потрібно повертати з процентами та державне запозичення спричиняє підвищення процентної ставки, що породжує ефект витіснення приватних інвестицій. Воно є менш загрозливим за наслідками для економіки.

Грошове фінансування бюджетного дефіциту — за рахунок грошової емісії.

Грошово-кредитна емісія прискорює інфляцію з відповідними негативними наслідками для суспільства і є більш загрозливим для економіки способом дефіцитного фінансування. За цих умов держава отримує «сеньйораж» — дохід від друкування грошей, а економічні суб'єкти змушені сплачувати інфляційний податок.

Державний борг — це сума заборгованості за всіма борговими зобов'язаннями держави, відсотки за нею й невиконані фінансові зобов'язання держави перед суб'єктами економіки.

Тема 13. Монетарна політика в макроекономічному регулюванні

План

1. Монетарна політика: її теоретична база, сутність та цілі
2. Цілі та інструменти монетарної політики.
3. Види монетарної політики та механізм її впливу на економіку.
4. Модель «IS–LM» як модель взаємодії фіскальної та монетарної політики: зміст та висновки.

Мета - допомогти здобувачам сформувати знання про теоретичну базу та необхідність монетарної політики, її цілі, значення, інструменти, види політики, механізм її впливу на економіку.

Ключові терміни: грошово-кредитне регулювання, монетарна політика, норма резервування, облікова ставка, цілі монетарної політики, кредитна рестрикція, кредитна експансія, крива IS, крива LM, модель «IS–LM»

Грошово-кредитне регулювання економіки здійснює нацбанк за допомогою монетарної політики.

Як теоретичну основу її ведення використовують підходи кейнсіанської і монетаристської шкіл.

Кейнсіанці грошову політику вважають менш ефективною порівняно з бюджетною.

Кейнсіанці механізм впливу монетарної політики на економіку розглядали як вплив грошової маси на відсоткову ставку та інвестиції, які у підсумку змінюють реальний ВВП.

Теоретичною базою монетарної політики розглядають також монетаристську теорію, засновником її є Мілтон Фрідмен.

В основі монетаристської теорії лежить кількісне рівняння: $M \cdot V = P \cdot Y$.

Мілтон Фрідмен запропонував встановити «монетарне правило», за яким грошова маса має щорічно збільшуватися такими самими темпами, що й темп приросту реального ВВП.

Монетаристи вважають, що гроші є головним засобом регулювання економіки, а фіскальна політика є неефективною.

Монетаристська теорія передатний механізм вбачає більш простим. Грошова маса впливає не лише на інвестиції але й на всі складові сукупного попиту ($M \rightarrow AD \rightarrow P \cdot Y$).

Монетарна політика — це сукупність певних цілей та інструментів їх досягнення.

Цілі монетарної політики поділяються на кінцеві (економічне зростання, повна зайнятість, стабільність цін) та проміжні (грошова пропозиція, відсоткова ставка, валютний курс).

За допомогою монетарної політики досягається зміна рівня цін, обсягу і структури виробництва, інвестиційної активності й параметрів зайнятості, стану зовнішньоекономічної рівноваги.

В Україні державне грошово-кредитне регулювання провадить Національний банк України, який виконує функції загальнодержавної резервної системи.

Головне завдання Національного банку України — створення умов не інфляційного розвитку економіки держави.

Заходи Центрального банку, спрямовані на зміну економічної кон'юнктури через управління пропозицією грошей.

На її динаміку він впливає трьома головними методами: операції з державними цінними паперами; зміна норми обов'язкових резервів; облікової ставки.

НБУ здійснює грошово-кредитне регулювання шляхом провадження дисконтної політики, інструментами якої є офіційна облікова ставка і ставки рефінансування.

Операції на відкритому ринку являють собою купівлю-продаж Центральним банком цінних паперів на відкритому ринку.

Політика Центрального банку залежить від стадії економічного циклу.

Найстарішим і найпоширенішим інструментом регулювання грошово-кредитної сфери, який належить до непрямих монетарних методів — резервні вимоги.

Національний банк України використовує політику мінімальних резервів для регулювання обсягів грошової маси в обігу, підтримки ліквідної діяльності комерційних банків з їхніх зобов'язань щодо залучених коштів юридичних та фізичних осіб.

Залежно від умов функціонування економіки нацбанк може застосовувати різну політику. В умовах неповної зайнятості застосовують політику дешевих грошей. В умовах інфляційного зростання нацбанк застосовує політику дорогих грошей.

Беззаперечно пріоритетною функцією монетарної політики є антиінфляційна, згідно з кількісним рівнянням ($P \cdot Y = M \cdot V$), ціна є функцією трьох чинників: $P = F(M, V, Y)$.

Зв'язок грошової та бюджетної політики демонструє модель IS-LM, яка є аналітичним засобом поєднання товарного та грошового ринків на умовах рівноваги. Двома її складовими є крива IS (інвестиції—заощадження) та крива LM (ліквідність — гроші).

Крива IS відображає зв'язок між реальною відсотковою ставкою (r) і доходом (Y) в умовах рівноваги на товарному ринку.

Крива LM відображає зв'язок між Y і r в умовах рівноваги на грошовому ринку.

Модель $IS—LM$ дозволяє пояснити вплив фіскальної і монетарної політики на дохід у короткостроковому періоді за умови що ціни стабільні.

Криву IS будують на основі синтезу моделі «кейнсіанський хрест» і графіка інвестиційного попиту.

Криву LM , будується на основі синтезу моделі «кейнсіанський хрест» та графіка грошового ринку.

Модель $IS—LM$ пояснює не лише автономний вплив фіскальної та монетарної політики на економіку, вона дає можливість узгоджувати між собою дію окремих складових макроекономічної політики оскільки об'єктами впливу обох політик є однакові ендогенні змінні (Y, r).

Тема 15. Механізм зовнішньоекономічної діяльності. Макроекономічна політика у відкритій економіці

План

1. Міжнародні економічні відносини. Зовнішня торгівля
2. Платіжний баланс країни, його структура.
3. Валютний курс: сутність, види та вплив на зовнішню торгівлю.
4. Вплив зовнішньої торгівлі на ВВП, складний мультиплікатор витрат.
6. Державне регулювання зовнішньоекономічної діяльності, його методи.

Мета – допомогти здобувачам набути знання та розуміння ринкового та державного механізму зовнішньоекономічної діяльності країни її впливу на ВВП, розуміння статистичного відображення усіх результатів зовнішньоекономічної діяльності, залежності її від валютного курсу.

Ключові терміни: баланс товарів та послуг, валютний (обмінний) курс, вільний плаваючий валютний курс, гранична схильність до імпорту, керовано плаваючий валютний курс, паритет купівельної спроможності, помилки та упущення, резервні активи, фіксований валютний курс.

Самостійно виробляти всі види товарів, створювати й удосконалювати всі типи факторів виробництва не може жодна країна.

Відкрита економіка – це економіка країни, яка здійснює експортно-імпортні операції на ринкових засадах.

Засади теорії міжнародної торгівлі були сформульовані представниками класичної теорії — Адамом Смітом і Девідом Рикардо.

Згідно з теорією порівняльних переваг, яку висунув Рикардо, кожна країна повинна спеціалізуватися на виробництві тих товарів, які мають нижчу відносну ціну порівняно з іншими країнами

Шведські економісти Елі Гекшер та Бертіль Олін пов'язали переваги країни з рівнем її забезпеченості факторами виробництва.

В теорії Портера участь країни у міжнародній торгівлі визначається рівнем конкурентоспроможності її підприємств на відповідних світових ринках, які залежать від забезпеченості країни базовими факторами виробництва та комунікаційної інфраструктури, освіченості та кваліфікації працівників, технологічних ноу-хау.

Умови торгівлі характеризуються співвідношенням індексу експортних цін на всі експортовані товари та індексу імпорتنних цін на всі імпортовані товари:

$$T = P_x / P_m$$

Активність країни у світових відносинах оцінюють такими показниками: рівень експорту, структура експорту, рівень імпорту, структура імпорту, співвідношення між імпортом і експортом капіталу.

Зовнішня торгівля, потребує державного регулювання. Зовнішньоторговельна політика – це система заходів держави, спрямована на захист внутрішнього ринку або регулювання обсягу зовнішньої торгівлі, зміни її структури і напрямків товарних потоків.

Типи зовнішньоторговельної політики: фритредерство (відкритий тип політики, який заохочує або не перешкоджає вивозу і ввозу товарів та послуг) та протекціонізм (політика, спрямована на захист внутрішнього ринку).

Торговельна політика також може стимулювати або стримувати обсяги експортно-імпорتنних операцій. З цією метою держава застосовує два види засобів.

Протекціоністська політика проводиться за рахунок використання як тарифних, так і нетарифних інструментів.

Всі результати зовнішньоекономічної діяльності країни відображаються в спеціальному статистичному документі — платіжному балансі. Структура балансу включає два розділи: рахунок поточних (СА), та рахунок капітальних операцій (КА) та автономну статтю «помилки та упущення» (ES).

Автономна стаття «помилки та упущення» (ES) відображає сальдо статистичних неточностей, які виникають під час ідентифікації зовнішньоекономічних операцій.

Рівновага платіжного балансу забезпечується на умовах, коли сальдо СА дорівнює сальдо КА з протилежним знаком з одночасним врахуванням сальдо статті «помилки та упущення». Це відображає формула:

$$BP = CA + KA + ES.$$

Платіжний баланс завжди є рівноважним. Порушення його рівноваги відновлюється через статтю «резервні активи», яка входить до складу КА.

Результати зовнішньоекономічної діяльності країни залежать від валютного курсу, який може встановлюватися в формі прямого котирування або в формі оберненого котирування.

Залежно від режиму формування валютного курсу (e) він буває трьох види: вільний плаваючий, керовано плаваючий, фіксований.

Залежно від кількості іноземних валют, за допомогою яких вимірюється курс національної валюти, слід розрізняють односторонній та багатосторонній валютний курс.

Реальний курс (e_r) обчислюється як добуток номінального курсу на співвідношення між національною ціною товару (P_n) та його іноземною ціною (P_i) за формулою:

$$e_r = e \frac{P_n}{P_i}$$

Особливим варіантом визначення номінального валютного курсу є паритет купівельної спроможності (ПКС). Визначається за формулою $e = P_n/P_i$, де P_i , P_n — ціни окремих товарів в іноземній та національній валютах, або ціни ринкового кошика у відповідних валютах.

Важливим чинником, який впливає на ВВП, є чистий експорт.

Збільшення чистого експорту викликає зростання сукупних витрат на закупівлю вітчизняної продукції, збільшення обсягів виробництва і зменшення безробіття.

Між чистим експортом і ВВП існує пряма мультиплікативна залежність. Мультиплікатор видатків:

$$m_b = \frac{1}{1 - c(1 - t) + q}$$

Чистий експорт залежить від таких чинників: рівень доходу у нас і у наших торгових партнерів, валютний курс, торговельна політика..

Торговельна політика також може стимулювати або стримувати обсяги експортно-імпортних операцій.

Рекомендована література.

1. Білецька, Л.В. Економічна теорія (Політекономія. Мікроекономіка. Макроекономіка) : підручник для ст-тів ВНЗ / Л.В. Білецька, О.В. Білецький, В.І. Савіч. — К. : Центр учбової літератури, 2017. — 664 с.

2. Івашина О.Ф. Макроекономіка: навчальний посібник для самостійної роботи і контролю знань / О.Ф. Івашина, Р.Ю. Олексієнко, С.Ю. Івашина.— Дніпропетровськ: Академія митної служби України, 2014. – 100 с.

3. Корсікова, Н.М. Макроекономіка: навчальний посібник для ст-ів ВНЗ / Н М Корсікова. — Львів : Магнолія-2006, 2019. — 240 с.

4. Кулішов, В.В. Макроекономіка: основи теорії і практикум: навчальний посібник / В.В. Кулішов. — 3-е видання. — Львів: Магнолія 2006, 2019. — 254 с.

5. Макроекономіка : базовий курс [Електронний ресурс] : навч. посіб. / [проф. І.Й. Малий, проф. І.Ф. Радіонова, доц. Т.Ф. Куценко, доц. Н.В. Федірко та ін.] — К. : КНЕУ, 2016. — 254с.

6. Макроекономіка: Методичні поради та плани практичних занять для студентів економічного факультету / За ред. С.М. Панчишина та П.І. Островерха. – Вид. 8-е, перероб. та доп. – Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2018. – 132 с

7. Шупик І. І. Макроекономіка: навчально-методичний комплекс: навч. посіб. / І. І. Шупик, О. С. Песцова-Світалка. – 2-ге вид., оновл. – Полтава: Полтавська державна аграрна академія, 2015. – 316 с.
<http://dspace.pdaa.edu.ua:8080/handle/123456789/1376>

8. Круш П. В. Макроекономіка та її регулювання: Навч. посіб./ П. В. Круш.– К.: Каравела, 2009. – 424 с..

9. Базилінська, О.Я. Макроекономіка [Електронний ресурс]: підручник для студентів ВНЗ / О Я Базилінська. — К.: Центр навч. літ, 2011. — 356 с.

10. Аналітична економія: макроекономіка і мікроекономіка: у 2-х кн.: Кн. 1: Вступ до аналітичної економії; Макроекономіка: підручник / За ред. С. Панчишина і П. Островерха.— 2-е видання. — К. : Знання, 2013. — 615 с

11. Гронтковська Т. Е., Косік А. Ф. Макроекономіка: Навч. посіб. / Т. Е. Гронтковська, А. Ф Косік. – К.: Центр учбової літератури, 2010. – 672 с.

12. Макроекономіка. Навч. Посібник / За ред. Г. М. Пилипенко. – 3-тє вид. перероб. і доп. –Д.: Національний гірничий університет, 2009. – 193

Допоміжна

Інформаційні ресурси

1. Законодавство України. URL <https://www.rada.gov.ua/news/zak>
2. Сайт Державної служби статистики України URL: <http://ukrstat.gov.ua/>
3. Сайт Міністерства економічного розвитку і торгівлі України. URL: <http://www.me.gov.ua>
- 4.. Сайт Національного банку України -[www. bank. gov.ua](http://www.bank.gov.ua)
5. Журнал «Економічний аналіз». URL: <http://econa.org.ua/index.php/econa>